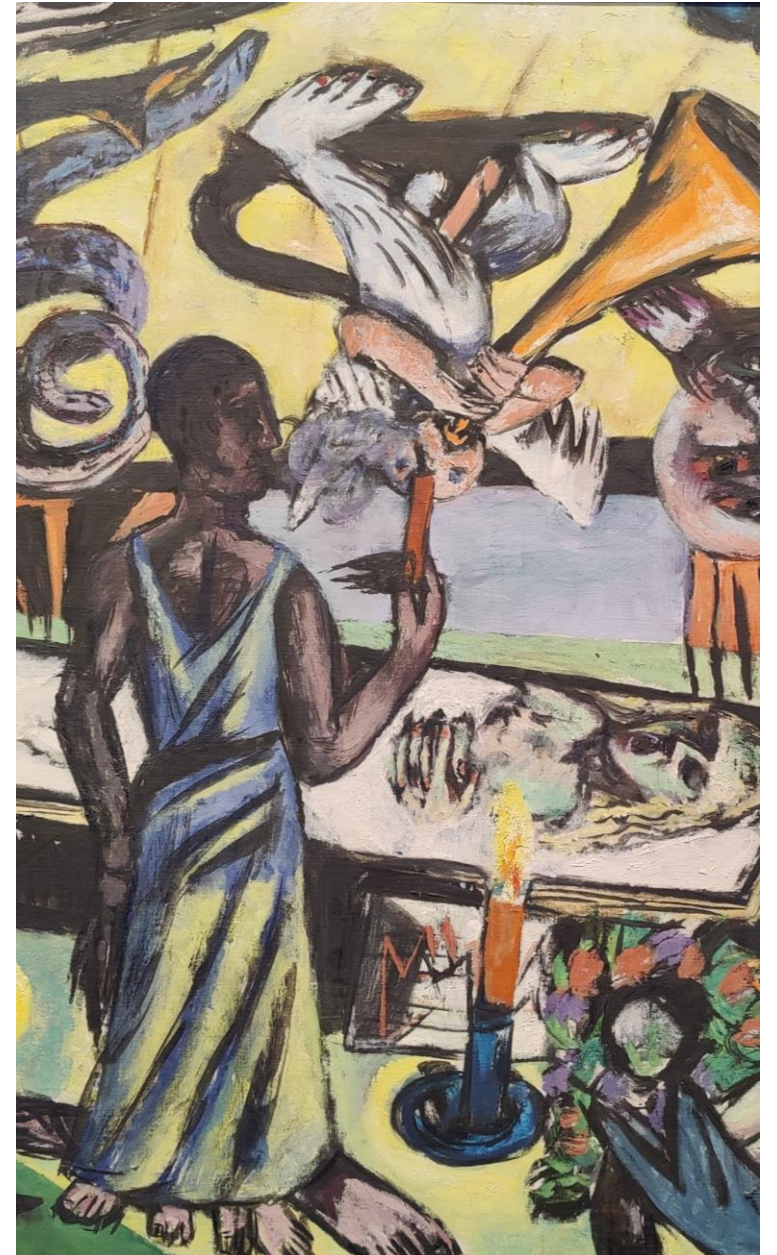

Cultuursensitieve diagnostiek en behandeling van traumatische rouw

2 november 2023

VGCT congres

Prof. dr. Geert Smid, psychiater

Disclosure belangen spreker

Mogelijke belangenverstrengeling	Geen
Relevante relaties met bedrijven	Boom
Sponsoring/ onderzoeksgeld	Geen
Honorarium/ financiële vergoeding	Royalty's (2022: € 126,86)
Aandeelhouder	Nee
Andere financiële/ commerciële relaties	Geen

Casus Syrische vader

“Om mijn zoon tegen al het geweld in Syrië te beschermen heb ik hem (...) verhuisd. Helaas overleed mijn zoon in Libanon door een auto-ongeluk, een paar dagen nadat hij getrouwd was. De dood van mijn zoon heeft het leven van mij en van mijn vrouw volledig veranderd. (...)

In Nederland werden mijn klachten als een posttraumatische stressstoornis en een depressie gediagnosticeerd. Vervolgens ben ik vier jaar lang (...) behandeld. Ik kreeg medicatie en traumabehandeling, maar zonder voldoende resultaat.

Toen ik mijn zesde behandeling bij een andere therapeut startte, was er aandacht voor de dood van mijn zoon. Eindelijk had ik het gevoel dat we de kern van mijn klachten te pakken hadden. De behandeling was confronterend maar had ook een helende werking.”

Diagnostiek van persisterende rouwstoornis (PRS): hoe rekening te houden met culturele aspecten?

Kernsymptomen (≥ 1)

- Intens verlangen naar de overledene
- Preoccupatie met gedachten of herinneringen aan de overledene

Bijkomende symptomen (≥ 3)

- Identiteitsverwarring
- Ongeloof
- Vermijding
- Emotionele pijn
- Moeite met oppakken van relaties en activiteiten
- Emotionele verdoofdheid
- Gevoel dat het leven zinloos is
- Eenzaamheid

Overig:

- Lijdensdruk/beperkingen
- Duur > 6 of 12 maanden na het overlijden
- ***Culturele aspecten: De rouwreacties passen niet binnen de sociale, religieuze en culturele normen***

Culturele evaluatie van verlies en rouw (BG-CFI)

10 korte, persoon-gecentreerde, open vragen over:

- Culturele tradities in verband met de dood, verlies en rouw
- Betekenis van ontmoetingen met overledene
- Hulpzoekgedrag en coping

Bij DSM-5 Cultural Formulation Interview (CFI):

- Aanvullende module

De BG-CFI heeft tot doel:

- Afstemmen hulpaanbod op hulpvraag
- Verbeteren behandelrelatie
- Delen van emotioneel gevoelige informatie
- Oriëntatie op manieren om met het verlies om te gaan
- Betekenisvolle rituelen integreren in rouwbehandeling

CULTURE & MENTAL HEALTH SERVICES

Toward Cultural Assessment of Grief and Grief-Related Psychopathology

Geert E. Smid, M.D., Ph.D., Simon Groen, M.A., Simone M. de la Rie, Ph.D., Sandra Kooper, M.D., Paul A. Boelen, Ph.D.

Ways of dealing with bereavement and grief are influenced by the norms of one's cultural identity. Cultural assessment of bereavement and grief is therefore needed for a comprehensive evaluation of grief-related psychopathology and for negotiating appropriate treatment. Cultural aspects of bereavement and grief include cultural traditions related to death, bereavement, and mourning as well as help seeking and coping. To facilitate clinical exploration of cultural aspects of bereavement and grief, the authors propose a set of brief, person-centered, and open-ended questions as a draft supplementary module to the DSM-5 Cultural Formulation Interview.

Psychiatric Services 2018; 69:2250-2252. doi:10.1176/appi.ps.20170427

Bijlage 11.1: Culturele evaluatie van verlies en rouw

Aanvullende module bij het DSM-5 Cultural Formulation Interview
Gerelateerde CFI-vragen: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15

Leidraad voor de interviewer

De volgende vragen zijn bedoeld om belangrijke aspecten van het verlies van dierbaren en rouw te verhelderen uit het oogpunt van de betrokkene en leden van zijn of haar sociale netwerk (zoals familie, vrienden of anderen die betrokken zijn bij het huidige probleem). Uitgebreide culturele beoordeling omvat afname van het CFI. Om problemen met betrekking tot rouw te identificeren, vraag door over (1) het verlies van dierbaren als mogelijke oorzaak van het probleem (bijvoorbeeld CFI-vragen 1, 4), (2) dierbaren die vermist zijn als mogelijke bijkomende stressfactor, in het bijzonder na migratie (bijvoorbeeld CFI-vraag 7), (3) rituelen die niet kunnen worden uitgevoerd als een potentieel aspect van culturele identiteit dat zorgen, moeilijkheden en schuldgevoelens veroorzaakt (bijvoorbeeld CFI-vragen 10, 11, 12).

KLINISCHE PRAKTIJK

Culturele evaluatie van verlies en rouw¹

G.E. SMID, S. GROEN, S.M. DE LA RIE, S. KOOPER, P.A. BOELEN

SAMENVATTING Omgaan met verlies en rouw wordt beïnvloed door de normen van iemands culturele identiteit. Culturele evaluatie van verlies en rouw is daarom nodig voor diagnostiek van rouwgerelateerde psychiatrische aandoeningen en het opstellen van een behandelplan. Culturele aspecten van verlies en rouw omvatten culturele tradities in verband met de dood, verlies en rouw, evenals hulpzoekgedrag en coping. Om de klinische evaluatie van culturele aspecten van verlies en rouw te vergemakkelijken, beschrijven wij een instrument, bestaande uit korte, persoonsgerichte en open vragen, dat we voorstellen als aanvullende module voor het DSM-5 Cultural Formulation Interview. Drie casuïstieën maken inzichtelijk hoe culturele evaluatie van verlies en rouw kan bijdragen aan diagnostiek, behandeling en versterking van de behandelrelatie bij patiënten die hulp zoeken na het verlies van dierbaren.

TJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 61(2019)2, 000-000

TREFWOORDEN CFI, cultuur, DSM-5, DSM-5 Cultural Formulation Interview, rouw, verlies

ARTIKEL

Voorbeeldvraag uit het BG-CFI

Wanneer en hoe praten mensen over de overledene? (Vraag zo nodig verder: Is het gepast om te praten over de overledene?) Zijn er bepaalde momenten waarop de overledene wordt herinnerd, zoals een herdenking? Kunt u mij hierover meer vertellen?

Meten van meervoudig en ambigu verlies na gedwongen migratie

- Traumatic Grief Inventory-Self Report Plus (TGI-SR+): verlies van dierbaren door (gewelddadige) dood, symptomen van persisterende rouwstoornis (in 11 talen!)
- Ambiguous Loss Inventory Plus (ALI+): dierbaren die vermist zijn geraakt, separatiestress en algemene psychologische reacties op verdwijning

Inventarisatie van meervoudig verlies (ALI+)

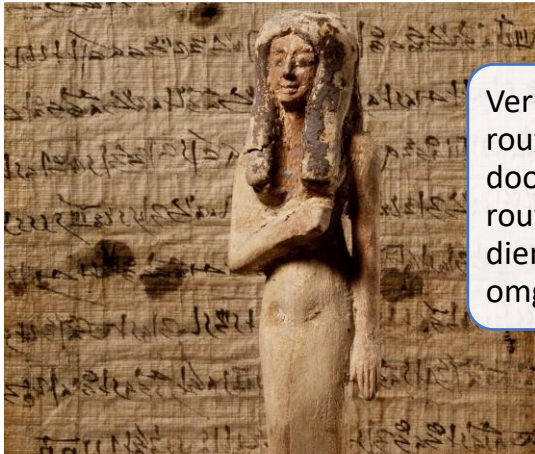
(1) Ik heb het overlijden of de vermissing meegemaakt van:		(2) Datum van overlijden of vermissing	(3) Overlijden door geweldadige omstandigheden
	Overlijden	Vermissing	Ja
Partner 1			
Partner 2			
Kind 1			
Kind 2			
Kind 3			
Vader			
Moeder			
Broer 1			
Broer 2			
Broer 3			
Zus 1			
Zus 2			
Zus 3			
Vriend/kennis 1, namelijk ...			
Vriend/kennis 2, namelijk ...			
Vriend/kennis 3, namelijk ...			
Andere dierbare 1, namelijk ...			
Andere dierbare 2, namelijk ...			
Andere dierbare 3, namelijk ...			

Betekenisgeving na verlies: determinanten op individueel en collectief niveau

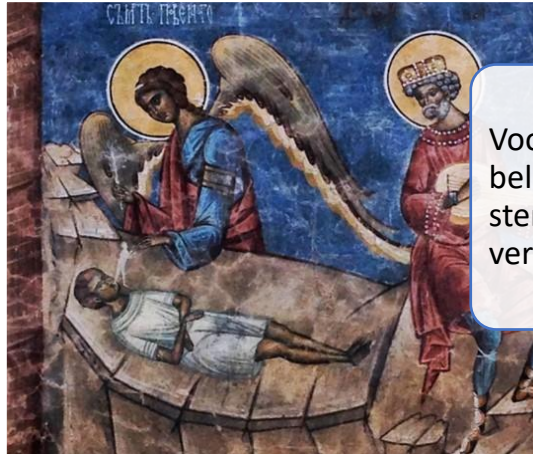
Betekenisgeving na verlies: cultureel

Verklaringsmodel

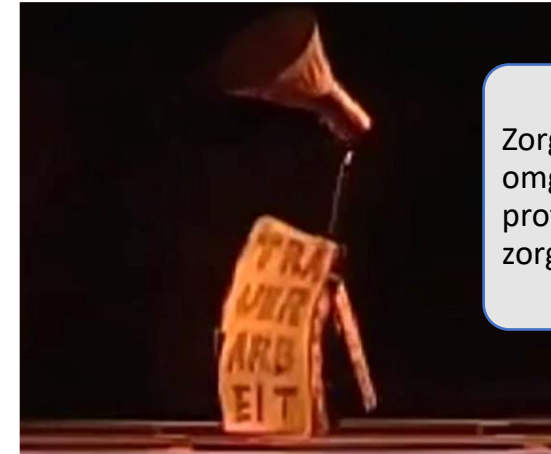
Verklaring van rouwklachten door de rouwende en diens omgeving

Geloof en spiritualiteit

Voortbestaan, belang van sterfmoment, vereffening

Zorg

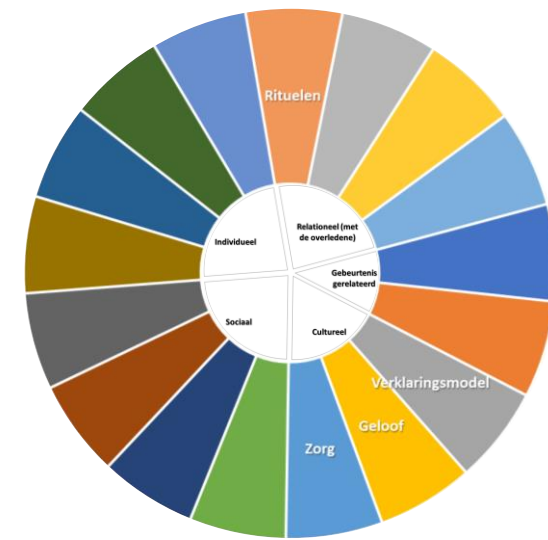

Zorg vanuit omgeving, professionele zorg

Rituelen

Uitblijven van rituelen, incongruentie

Cultuur, migratie en rouw: over ontworteling

Ernstiger rouwreacties na migratie:

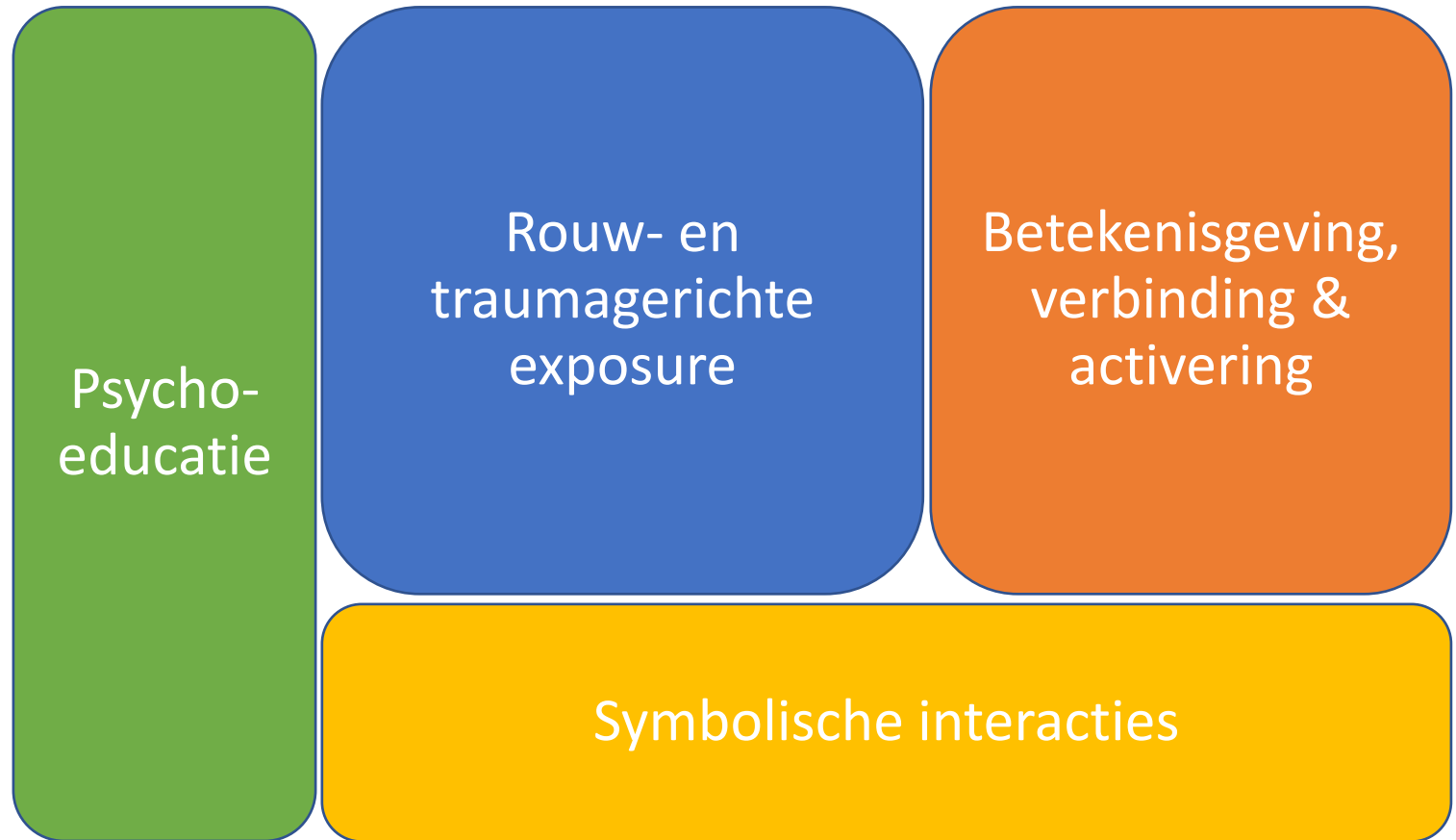
- Uitblijven van rituelen
- Acculturatiestress, discriminatie, stress-sensibilisatie
- Culturele incongruentie
- Culturele rouw: een collectieve rouwreactie op ontworteling

Ontworteling: teruggrijpen op culturele betekenissen

- Gewoonlijk kijken mensen naar het leven vanuit een perspectief van 'gezond verstand'
- In situaties waarin dit onvoldoende houvast biedt, schakelen mensen over naar culturele betekenisgeving
- Vooral na migratie bedreigt de dood van een dierbare het gevoel van continuïteit met het verleden
- Hierdoor kan de nabestaande zich sterker aangetrokken voelen tot de cultuur van herkomst

Psychotherapie voor Persisterende en Traumatische Rouw

- Integreert evidence-based cognitieve gedragsinterventies voor persisterende rouw, posttraumatische stress en depressie met ***cultuursensitieve experiëntiële interventies en betekenisgeving***
- Ongeveer 16 sessies

Casus Naomi (39), uit Sierra Leone

Naomi heeft eerdere behandelingen gehad

- Zij heeft nachtmerries, ziet beelden van haar overleden vader en heeft daarbij veel schuldgevoel

Verhaal van het verlies en de relatie met vader

- Als Naomi 17 jaar is, zijn rebellen in aantocht, vader ligt ziek op bed en zegt: laat mij hier, breng jezelf in veiligheid
- Naomi gaat naar het hek maar kan niet weggaan, zij keert om
- Rebellen vallen het huis binnen, Naomi ziet hoe vader wordt gemarteld en wordt zelf verkracht
- Naomi raakt bewusteloos en ontwaakt in een kerk

Veranderde betekenisgeving

- Bij vertellen van het verhaal van verlies realiseert Naomi zich dat de dood van haar vader niet komt doordat zij is gebleven
- Afname schuldgevoel

Symbolische interacties met vader

- Naomi schrijft doorlopende brief aan vader, leest deze voor aan broers en zuster in buitenland
- **Naomi vertelt over uitvaartrituelen in land van herkomst:** veel eten, muziek en dans, leven vieren
- Bij wijze van ritueel organiseert Naomi een kerkdienst, zingt lied dat zij veel met vader zong, ervaart veel steun van kerkgenoten
- Voelt als afscheid, alsof vader begraven is, rust heeft. Naomi ervaart sterke verbetering, afname nachtmerries en beelden

Beperkt vervolg van de behandeling

- Gericht op boosheid, walging, herstel van intimiteit.
- Goed herstel, behandeling wordt afgerond

Hoe kan gebruik van het BG-CFI bijdragen aan cultuursensitieve behandeling van persisterende en traumatische rouw?

Begrip van rouw
in context

Denken in
mogelijkheden

Aanpassen van
therapie

Persoonlijke
verhouding tot
culturele tradities

Vermijding versus
cultuur

Samen besluiten

Quotes

Denken in mogelijkheden

Vanuit BG-CFI alternatieve manieren achterhalen om verdriet of gevoelens van rouw te tonen

‘Ik probeer dan samen te kijken naar wat er wel mogelijk is, een manier waarop er toch emotionele expressie plaatsvindt, dat is namelijk het meest van belang.’

Aanpassen van therapie

Vanuit BG-CFI cultuursensitieve aanpassingen doen aan de interventies

‘Een imaginair gesprek kan minder passend zijn (niets dan goeds over de doden) of rouwgedrag verminderen kan ongepast zijn (zorgen voor de doden), hier hou ik rekening mee.’

Vermijding versus cultuur

Vanuit BG-CFI onderscheiden of er sprake is van vermijding of dat dit te verklaren is vanuit de culturele context

‘Ik probeer altijd te bevragen wat normaal is binnen een cultuur, hoe zouden anderen dat doen? Hiermee probeer ik ook onderscheid te maken tussen cultuur en vermijding.’

Conclusies

- Betekenisgeving na verlies wordt beïnvloed door de omstandigheden van het overlijden, relatie met de dierbare, individuele, sociale en culturele factoren
 - Culturele factoren omvatten het verklaringsmodel, geloof en spiritualiteit, (rouw)zorg en rituelen
- Het BG-CFI ondersteunt cultuursensitieve diagnostiek, experiëntiële interventies en culturele betekenisgeving
- Meervoudig en ambigu verlies inventariseren met TGI-SR+ en ALI+
- Psychotherapie voor Persisterende en Traumatische Rouw integreert evidence-based cognitieve gedragsinterventies voor persisterende rouw, posttraumatische stress en depressie met cultuursensitieve experiëntiële interventies en betekenisgeving